

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: oponentský posudek

Autorka práce: Tereza Dubenská

Název práce: „Vždycky na nás budou koukat tady v Česku jinak“: důsledky konverze mladých lidí ke křesťanství v současné české společnosti

Vedoucí práce: Mgr. Martin Hájek, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jiří Bureš

Navržené hodnocení: 1-2 (dle úrovně obhajoby)

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Výzkumná otázka je navržena dobře a odpovídá úrovni bakalářské práce. Struktura práce je jasná, srozumitelná a neodbočuje od struktury podobně metodologicky založených výzkumů.

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty?

Rozsah použité literatury odpovídá nárokům pro bakalářskou práci. Obsahuje současné výzkumy z české religionistiky a sociologie náboženství. Zahrnuje i vhodnou zahraniční literaturu pro komparativní perspektivu (konverze k islámu ve Velké Británii) a klíčové teoretické texty (Wilson, Berger, Luckmann). Tématicky spadá literatura převážně do oblasti **sekularizace** a **konverze**, což odpovídá výzkumnému problému.

Výzkumu by významně pomohlo zahrnutí pramenů ze zkoumaných křesťanských církví, např. zdroje informací o povaze jejich současné katecheze (Co vlastně tito mladí konvertité ví? Co se učí? Co ví jiného a jinými je dělá?). Tato příprava by tématicky prohloubila možnost debaty s respondenty a celkově oživila výzkum. K tomu klíčový problém **identity** mohl být takto substantivně založen a konkretizován.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Rozsah vzorku odpovídá nárokům pro bakalářskou práci. Jeho struktuře však mělo být věnováno více pozornosti. Na příklad nemusí platit předpoklad, že pouze „ortodoxnější církve“ mají „jiné specifické dopady na každodenní život“ (s. 13), protože rozdíl mezi katolickými a evangelickými církvemi může být také poznatelný. Zvláště v důsledku jejich velmi rozdílného postavení v českých dějinách a možná i v jejich současně odlišné perspektivě na českou identitu (?). Tedy, lze jistě očekávat, že evangelický sbor se liší od toho katolického a budou tak mít na konvertitu odlišný vliv. Proto vzorek z převážně evangelických respondentů (s výjimkou jednoho katolíka) jistě má svá zajímavá specifika.

Jakkoliv by to překonalo rámeček a možnosti bakalářské práce, pak vyhledání několika dalších respondentů, avšak nyní výhradně katolických konvertitů, by vytvořilo zajímavou komparativní situaci, která mohla nechat sama ze sebe vyplýnout na povrch více religiozní aspekty ve výzkumu. Ty zůstaly takto téměř v pozadí a samotná víra působí jako neanalyzovatelná a mimo-sociologická příčina – „soukromá záležitost“.

Převážně jsou konvertité ve studii vykládáni jako aktéři vůči jakoby veliké, šedé, nerozumějící společnosti. Přitom sama autorka připomíná – bohužel jen v krátkém odstavci (s. 26) –, že konvertité mají vyhraněné názory na českou společnost, kterou vidí jako „nekulturní a povrchní“. Autorka zde mohla jít dále a prozkoumat pozici názorů o *vlastní vyvolenosti*, brát vážně důsledky jejich víry a z toho plynoucí nadřazenosti konvertitů vůči nevěřícím, těm kteří se zajímají jen o to, „kolik stojí máslo v Kauflandu“ (s. 26). Konfliktualistické hledisko v analýze zde se zde mohlo rozvinout.

Autorka dále sice dobře rozeznává problém „rozporu/ambivalence identit“, ale z práce není zřejmé, zda došlo k debatě s respondenty na téma češství. Otázkou je, zda dochází k sebeodcizení od češství, nebo naopak objevení jeho významu až po konverzi a to skrze českobratrskou tradici. Nabízela by se otázka, zda nyní vnímají jinak *české* – sice před-reformační, ale v povaze *evangelické* – osobnosti jako jsou Hus a Chelčický, nebo po-reformační Komenský. Rozhovory mohly směřovat k napětím ve významech identit a tedy nejen poznávat realitu konvertitů s odkazem na referenční dualitu „minorita a majorita“, „koheze a fragmentace identity“, ale vydat se i ke *konkrétním* významovým napětím „křesťanství a češství“, či ideálně „(katolictví a češství) a (evangelictví a češství)“.

Za zcela zavádějící považují tvrzení, které vyplývá z nedostatečné analýzy systému víry: „Nutno ale přisoudit i určitou vinu samotným věřícím. Exkluze může být způsobena i uzavíráním se církve jako komunity a zároveň uzavírání věřících do sebe tím, že svoji víru nesdílí.“ (s. 30) Pominu-li nešikovné použití pojmu „vina“, tak vzhledem k tomu, že Českobratrská evangelická církev očekávaně sdílí obecně protestantské podezření k vnějším projevům religiozity, tak jakékoliv „nesdělování“ může být chápáno jako nutný důsledek jejich náboženského postoje, nikoliv jen důsledek náboženství v „ateistické“, tj. k církvím kritické a k věřícím lhostejné, společnosti. Přitom autorka sama uvádí, že respondenti toto sami zmiňují jako související s podstatou jejich víry (s. 23).

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Autorka správně identifikuje jádro obecného problému konverze v napětí mezi *sociálním vyloučením a vlastním sebevyloučením* (s. 26), to ale není v diskuzi a závěru dostatečně rozvinuto. Z práce dokonce nevyplývá faktické **sociální vyloučení** - Rozhodnutí nesdělovat příslušnost k církvi není ještě nutné chápat jako vyloučení ze společenství, natož ze společnosti. K tomu i přetrhání vztahů s přáteli bylo zřejmě dané nezájmem konvertitů, např. o večírky, neboť je nutné mít před nedělní návštěvou kostela určitou „sobotní disciplínu“ (s.19). Ztráta kontaktu je očividně racionální volbu konvertitů. Autorka pak sama přiznává, že přímé důsledky konverze na veřejný život se neprokázali (s. 28), což byla jedna konceptuálních charakteristik Goffmanova stigmatu – *avšak závěr toto zjištění nereflektuje a „stigmatu“ se stále drží*. Jinak nutné také dotázat, zda „blok a neporozumění v rodině“ (s. 28) nebylo přítomné ještě *před* konverzí a nepůsobilo jako jeden z motivů pro vyhledání náboženského sboru. Vedle toho i **vlastní vyloučení** nemusí být přizpůsobení se strachu z perzekuce a stereotypizace, ale důsledek a nárok konkrétního systému víry. Bohužel se nedozvíme, zda ho konvertité dodržují vědomě, nebo jde o projev privatizace náboženství.

Autorka si uvědomuje působení sociologických duality v tématu (jedinec/společnost, vyloučení/sebevyloučení) a chápe je jako podstatu složitostí vztahu konvertitů–česká společnost. Avšak zdůvodnění pozice konvertitů jako „stigmatizovaných“ není přesvědčivé a studie by působila tolik „našroubovaně“ na koncept, pokud se zaměřila pouze na různá sociologická, oboustranná, různě zajímavá *napětí* v životě konvertitů jako taková a neusilovalo o popis definitivního *stavu* konvertitů vůči společnosti, k čemuž také koncept stigma navádí – jakoby jsou ve výzkumu stigmatizování sociologickým „stigmatem“.

5. Jsou v práci autorova/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých?

Ano.

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Gramatika a stylistika jsou na velmi vysoké úrovni, stejně jako všechny formální náležitosti odborného textu.

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

Za největší nedostatek považuji tu skutečnost, že přestože autorka tvrdí, že „(ze) zjištění vyplývá, že vztah společnosti a věřících je komplikovanější, než by se na první pohled mohlo zdát“ (s. 26), tak text samotný o tom příliš nepřesvědčuje. Není možné se zbavit pocitu, že to nejvíce zajímavé, to co se zcela samo nabízí, bylo přehlédnuto - posuny mezi Goffmanovým stigmatem (hanba, odcizení) a jeho původním křesťanským významem (vyvolení, mučednictví).

Předností práce je metodologická obratnost a důslednost autorky, schopnost vytvořit vzorek z poměrně jedinečné skupiny v rámci české společnosti (mladí konvertité), její schopnosti srozumitelně vyložit téma, prezentovat velmi přehledně současný stav poznání a teoretickou literaturu a vytvořit konsistentní text, který splňuje formální nároky vědecké argumentace. Také většinu zmíněných oponentských výtek autorka v práci alespoň krátce reflektuje, ale chybí odvaha se jimi více zabývat, nechat se těmito skutečnostmi vést a opustit v projektu zvolený konceptuální aparát.

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Jakým způsobem jsou ve výzkumu poznány důsledky náboženské konverze srovnatelné s očekávatelnými důsledky participace v některé z běžných městských subkultur?

Domníváte se, že jste objevila na základě svého výzkumu nějaké zásadní nedostatky v předchozích výzkumech, nebo nějak zpochybnila teoretické předpoklady?

V jakých dalších výzkumech jsou poznatky z této práce použitelné? Jaké kroky byste sama podnikla (kromě rozšíření vzorku), pokud byste pokračovala ve výzkumu konvertitů?

Celkové hodnocení práce:

Datum:

Podpis: